

## **II. ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

---

### **ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВЧИТЕЛЕМ І УЧНЯМИ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

**Бучма Вікторія**

**Інститут психології мені Г.С. Костюка**

**Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна**

Формування особистості на різних вікових етапах передбачає врахування тих чи інших фактори, що є сприятливими для її розвитку. Зокрема, фізичні вправи є одним із чинників розвитку особистості в підлітковому віці. Однак в цьому віці спостерігається поступове згасання потреби в русі, яка є однією з фундаментальних потреб людини. На її значення в розвитку особистості наголошували Й. Песталоцці, К. Ушинський, П. Лесгафт та ін. На заняттях фізичної культури відбувається розвиток в учнів рухової пам'яті, мислення, здібності до саморегулювання власних психічних станів, волі. Фізична культура, наряду з іншими шкільними предметами, здійснює виховні впливи на особистість учнів. Засобами фізичного виховання формуються такі моральні якості, як працелюбність, відповідальність та обов'язок, товариська взаємодопомога, гуманізм, чесність та ін. [4].

Взаємодія у системі «вчитель-учень» на заняттях фізичної культури в середній школі відіграє важливу роль зважаючи на функції, які вона виконує. А саме, сприяє вирішенню питань освітнього (передача учням знань, умінь, пов'язаних з виконанням фізичних вправ), виховного (формування моральних якостей школярів) та загально-оздоровчого характеру. Взаємодія вчителя з учнями підліткового віку у формі діалогічного спілкування сприятиме гармонійному розвитку особистості на заняттях фізичної культури [1].

Згідно теорії діалогу М. Бахтіна розвиток діалогічного спілкування у підлітків це є розвиток їх внутрішньої психічної діяльності, свідомості як важливого показника особистісного розвитку [2]. В підлітковому віці актуалізується потреба у самовираженні та самореалізації. Взаємодія вчителя з учнями спрямована на реалізацію їх власних досягнень. З огляду на це особливо важливими є спортивні змагання, які ще виконують роль морального виховання учнів. Спортивні змагання поєднують в собі як можливість розкриття потенційних можливостей так і врахування інтересів всієї команди. Спроможність здійснювати взаємодію на принципах діалогічного спілкування можлива за умови наявності у вчителя таких компонентів як культура мовлення і професійна майстерність.

Культура мовлення є професійно значущим компонентом особистості вчителя. Зазначимо, що культура мовлення вчителя фізичної культури пов'язана з мовно-руховою координацією, під якою розуміють уміння одночасно показувати і пояснювати вправу, не порушуючи при цьому ні якості виконання вправи, ні плавності та виразності мовлення.

Культура мовлення передбачає грамотність побудови фраз, правильну вимову слів, простоту і зрозумілість викладу, правильність вживання спеціальної термінології, виразність, яка досягається вмінням дібрати потрібні слова та синтаксичні конструкції, активне використання основних компонентів виразності усного мовлення (тону, динаміки звучання голосу, темпу, пауз, наголосів, інтонації, дикції).

Тактовність як частина професійної майстерності вчителя фізкультури проявляється у вмінні встановлювати контакт з учнями на основі взаємовпливу, взаємопереживання та взаєморозуміння. Наприклад, вихованню дружби, товариської взаємодопомоги сприятиме таке підсумовування уроку, яке вказуватиме на достатній або недостатній прояв цих якостей. Психологічний вплив суб'єктів взаємодії один на одного є суттєвим показником

діалогічності спілкування. Форми впливу на учнів з боку вчителя фізичної культури пов'язані з особливостями його діяльності і умов її виконання.

В діяльності вчителя фізичної культури виділяють наступні компоненти: перцептивний – пов'язаний із відчуттями та сприйманнями (наприклад, спостереження за учнями. Кожен учень повинен відчувати себе у полі уваги вчителя); мнемічний – із запам'ятовуванням та відтворенням інформації; мислительний - із вирішенням завдань, які виникають під час діяльності (насамперед, підготовка спортивного залу до занять, в тому числі і силами самих учнів); імажитивний – з уявою, із придумуванням нових вправ; руховий – займає в діяльності вчителя фізичної культури особливе місце [3].

Діяльність вчителя фізичної культури відбувається в умовах психічної напруги (наявність шуму на заняттях, психічна втома – проведення в день по 5-7 уроків з різними віковими групами тощо); фізичного навантаження (показ фізичних вправ та страхування учнів під час їх виконання, а також переміщення разом з учнями під час уроку).

Слід враховувати і зовнішні чинники середовища. Наприклад, проведення занять на повітрі (вітер, сонце, мороз, вода, тощо).

Доволі часто спостерігається зневажливе ставлення до уроку фізичної культури з боку вчителі інших предметів, а також і самих батьків. Це може бути фактором негативного ставлення в учнів до фізкультури. Стиль спілкування з вчителем впливає на ставлення учнів до його уроку. Вчителю треба враховувати вимоги, які він пред'являє до свого предмету, щоб сформулювати в учнів позитивне ставлення до нього. Вимоги повинні бути чітко аргументовані, тобто це не повинні бути настанови. Вимоги до уроку повинні враховувати вікові і статеві особливості учнів. Вимоги не повинні містити погрозу. Якщо існує необхідність переконання вчителем учня, то це має бути переконання власним прикладом, що є найбільш ефективним у психологічному плані [5].

Відомо, що авторитарний стиль спілкування при взаємодії вчителя з учнями спричинює у останніх негативне ставлення до предмету. Авторитарний стиль спілкування у формі примусу проявляється у прямій вимозі погодитись з думкою вчителя, негайному виконанні його розпоряджень. Учні повинні прийняти готовий еталон поведінки, якщо й незгодні з ним. Примус як форма впливу на учнів має дієве значення у випадках наявності авторитету вчителя серед учнів та в конфліктній ситуації (сприяє зняттю конфлікту на деякий проміжок часу).

Нерідко, при взаємодії з учнями вчитель фізичної культури використовує таку форму впливу як заохочення та покарання. Заохочення може відбуватися шляхом нагородження грамотою, призами тощо. Такі заохочення сприятимуть створенню позитивного емоційного фону на заняттях фізичної культури. Покарання ж допустимо тільки у формі запису зауваження у щоденнику, а не як не з метою приниження гідності окремого учня.

Суттєвий психологічний вплив на учнів має оцінка їх дій, оскільки заняттях фізичної культури супроводжуються руховою активністю, що пов'язана з фізіологічним, емоційним станами школярів, а також з їх здібностями. Оцінка відображує рівень фізичної вправності учнів. Оцінка сприятиме фізичному розвитку школярів, а не гальмуватиме його, у випадку, коли вона диференційована (залежно від старань, здібностей та характеру учнів), мотивована та аргументована (наприклад, учні повинні знати чи правильно виконали вправи).

1. Андрієвська В. В., Балл Г. О., Волинець А. Г. та ін. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга для вчителя / За ред. Балла Г.О., Киричука О. В., Шемалашвілі Р. М. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
2. Бахтин М. М. “Эстетика словесного творчества” М.: Искусство, 1986.- 445с.
3. Круцевич Т. Ю. Методи дослідження індивідуального здоров'я дітей та підлітків у процесі фізичного виховання. - К.: Олімпійська література, 1999. - 230 с.
4. Психофункциональный самоконтроль при занятиях физическими упражнениями: Методические рекомендации для преподавателей физического воспитания и лиц, занимающихся физкультурой и спортом /Сост. В.П. Мурза , А.С. Соснин. - К.: КМИ, 1989. - 56 с.

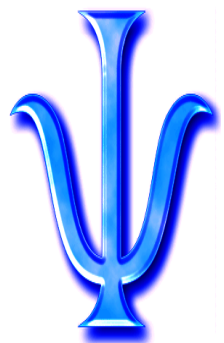
5. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – [2-е вид., доп.]. – К.: Академвидав, 2011. – 384 с.]



ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я,  
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ТУРИЗМУ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ І  
ПЕДАГОГІКИ

# Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності



Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції  
(м. Київ, 19 жовтня 2018р., Україна)

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ  
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ТУРИЗМУ  
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ**

**Актуальні проблеми  
психолого-педагогічного супроводу та  
розвитку суб'єктів спортивної діяльності**

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ  
(м. Київ, 19 жовтня 2018р., Україна)**

**Київ – 2018**

УДК 796.01+378:159.9

ББК 74.00я88

Друкується згідно з рішенням Вченої ради Національного університету  
фізичного виховання і спорту України  
наказ №129 заг. від 01.06.2018р.

**Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності:** Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 19 жовтня 2018 р.) / Відповід. ред.: Т. М. Булгакова. – Київ, 2018. – 126 с.

Збірник містить тези учасників I Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (19 жовтня 2018 р.). Матеріали розкривають результати досліджень студентів-початківців та науковців у сфері психології, педагогіки, фізичного виховання і спорту. В тезах висвітлюються такі проблеми: «Актуальні напрями психологічного забезпечення та супроводу в фізичному вихованні і спорті», «Педагогічні аспекти підготовки та розвитку суб'єктів спортивної діяльності», «Рухова активність та психолого-педагогічні аспекти формування здорового способу життя».

Матеріали збірника призначено для студентів, аспірантів, науковців і практиків, які цікавляться актуальними питаннями психолого-педагогічного супроводу суб'єктів спортивної діяльності.

*Редакційна колегія:*

Петровська Т. В., к. пед. наук, професор, завідувач кафедри психології і педагогіки  
Воронова В. І., к. пед. наук, професор кафедри психології і педагогіки  
Гринь О. Р., к. пед. наук, професор кафедри психології і педагогіки  
Фольварочний І. В., доктор пед. наук кафедри психології і педагогіки  
Смоляр І. І., к. пед. наук, доцент кафедри психології і педагогіки  
Мосьпан М. О., к. псих. наук, доцент кафедри психології і педагогіки

*Матеріали надруковані в авторській редакції. За зміст матеріалів і достовірність наведених даних несуть відповідальність автори публікації та їх наукові керівники.*